

Соборність як фундаментальна складова ідеології українського націоналізму. Матеріали ІХ всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю. Івано-Франківськ, 16–17 квітня 2021 р. / Наук. ред. О. М. Сич. Івано-Франківськ: Лілея НВ, 2021. 260 с.

У збірнику праць учасників конференції розглядається концепт соборності в теорії і практиці українського націоналізму. Автори збірника наголошують на соборності як фундаментальній складовій ідеології українського націоналізму на сучасному етапі становлення Української держави. Для науковців, студентів вишів та широкого загалу читачів.

Рецензенти:

Дзвінчук Д. І. — доктор філософських наук, професор, директор Інституту гуманітарної підготовки та державного управління Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу (м. Івано-Франківськ).

Сворак С. Д. — доктор юридичних наук, професор, професор кафедри теорії та історії держави і права навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника (м. Івано-Франківськ).

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Навчально-наукового юридичного інституту
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(протокол № 7 від 18 березня 2021 р.).*

Текст подається мовою оригіналу та в редакції авторів

<i>Медвідь Ф. М, Твердохліб А. І, Урбанський М. В.</i> Філософсько-правовий вимір ідеї соборності України	93
<i>Микитюк О. Р.</i> Тарас Шевченко як виразник ідеології соборництва в мовній картині світу Дмитра Донцова	99
<i>Олійник Ю. І.</i> Незавершена соборність — питання окупованих і втрачених територій ..	104
<i>Паска Б. В.</i> Українська соборність у діяльності дисидента Валентина Мороза (1960—1970-ті рр.)	109
<i>Паска Г. М.</i> Злука ЗУНР і УНР у публіцистичній спадщині Лева Бачинського	115
<i>Петровська І. І.</i> Правові засади забезпечення територіальної цілісності та національної безпеки як основ соборності України в інформаційній діяльності публічних службовців	120
<i>Райківський І. Я.</i> Ідея національної єдності підросійської України і Галичини в діяльності кирило-мефодіївців (До 175-річчя з часу створення братства)	128
<i>Розвадовський В. І., Грималюк Г. М.</i> Проблеми соборності в процесі становлення Української держави	139
<i>Саветчук Н. М.</i> Соборність як ціннісний орієнтир правового виховання в Україні	147
<i>Сацький П. В.</i> Формування системної технологічної основи зв'язків Криму із материковою Україною після Другої світової війни у світлі політики деокупації півострова	153
<i>Сех Д. А.</i> Концепція «Міжмор'я» як інструмент протидії гегемонії наддержав у процесі розбудови України	162

**ПРАВОВІ ЗАСАДИ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ
ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
ЯК ОСНОВ СОБОРНОСТІ УКРАЇНИ
В ІНФОРМАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ**

Автор аналізує правові засади забезпечення національної безпеки та територіальної цілісності України. У дослідженні розкрито засади державної політики безпеки. В статті розглянуто реалізацію ідеї соборності України через забезпечення національної безпеки в інформаційній діяльності (зокрема щодо одержання, використання, поширення, перетворення, спростування й охорони інформації, її достатності та правдивості). Окремо аналізуються загрози національній безпеці та питання інформування про діяльність публічних осіб, окремі методи ведення інформаційної війни.

***Ключові слова:** інформація, інформаційне суспільство, інформаційна діяльність, національна безпека, інформаційна безпека, охорона інформації, інформаційна війна.*

Діяльність публічних службовців в Україні пов'язана, зокрема, з вирішенням проблем національної безпеки, цивільного захисту, соціальних та економічних проблем. Ефективне прогнозування, планування (вироблення напрямків політичного розвитку) та реалізація правових норм є основою для правової, соціальної, демократичної держави в сучасному інформаційному суспільстві. Інформаційна діяльність публічних осіб є основою забезпечення національної безпеки та територіальної цілісності України. Загалом, історична трансформація ідеї соборності в сучасному контексті ставить «... насамперед, ідеї державо- та націєтворення, демократії, парламентаризму, в тому числі і соборності як уособлення територіальної цілісності держави та способу формування нації...» [1]. Тому розгляд законодавства, яке стосується інформаційної діяльності публічних службовців щодо забезпечення територіальної цілісності та національної безпеки як основ соборності України є актуальним і важливим.

Метою даного дослідження є характеристика правових засад забезпечення територіальної цілісності та національної безпеки як основ соборності України в інформаційній діяльності публічних службовців.

Питання інформації та інформаційної діяльності публічної влади розглядали у своїх працях В.Б. Авер'янов, І. В. Арістов, О. М. Бандурка, К. І. Беляков, Н. Г. Беляєв, А. Б. Венгеров, В. І. Іванов, В. К. Колпаков, А. М. Куліш, В. І. Олефір, О. В. Синеокий, М. М. Танчинець, Ю. А. Тихомиров та інші автори.

Інформаційну діяльність органів публічної влади можна визначити як сукупність дій щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони та захисту інформації, що реалізуються органами державної влади, органами місцевого самоврядування, іншими суб'єктами, що здійснюють владні управлінські функції в межах їх компетенції, у тому числі на виконання делегованих повноважень, спрямованих на задоволення як власних інформаційних потреб та інформаційних потреб сторонніх осіб [2, с.35].

Щодо класифікації публічних службовців, які представляють публічну владу в Україні, у науковців також є різні критерії. В законодавстві публічна служба визначається як діяльність на державних політичних посадах, у державних колегіальних органах, професійна діяльність суддів, прокурорів, військова служба, альтернативна (невійськова) служба, інша державна служба, патронатна служба в державних органах, служба в органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування (стаття 4 Кодексу адміністративного судочинства України) [3]. Крім такої видової характеристики, тут можна зустріти також визначення суб'єктів владних повноважень [3], яких можна назвати і публічними службовцями.

Загальною категорією, на основі якої виникають і змінюються відносини у сучасному суспільстві, є інформація. Інформація є одним із найбільш загальних понять науки, що означає деякі відомості, сукупність певних даних та/або знань [4, с. 24]. Інформаційною визнається виключно така діяльність, що спрямована на задоволення інформаційних потреб різноманітних суб'єктів, головний зміст якої полягає у збиранні, зберіганні, використанні та поширенні інформації [4, с. 49]. Закон «Про інформацію» визначає її як будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [5]. Цей ж закон, у статті 2, зазначає, що основними принципами інформаційних відносин є гарантованість права на інформацію; відкритість, доступність інформації, свобода обміну інформацією; достовірність і повнота інформації; свобода вираження поглядів і переконань; правомірність одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації; захищеність особи від втручання в її особисте та сімейне життя [5]. Основними видами інформаційної діяльності є створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорона та захист інформації (стаття 9 Закону України «Про інформацію» [5]).

У законодавстві України визначено також основні напрями державної інформаційної політики, а саме: забезпечення доступу кожного до інформації; забезпечення рівних можливостей щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації; створення умов для формування в Україні інформаційного суспільства; забезпечення відкритості та прозорості діяльності суб'єктів владних повноважень; створення інформаційних систем і мереж інформації, розвиток електронного урядування;

постійне оновлення, збагачення та зберігання національних інформаційних ресурсів; забезпечення інформаційної безпеки України; сприяння міжнародній співпраці в інформаційній сфері та входженню України до світового інформаційного простору [5]. Буквально термін «політика» (від грец. *politike*) означає державну діяльність або державні, суспільні справи, з якими пов'язані загальні засади політичної культури [4 С. 35].

Один з напрямків інформаційної діяльності щодо забезпечення національної безпеки та соборності України можна охарактеризувати як контрінформаційна війна (заходи та методи протидії інформаційній війні Росії). Мета інформаційної війни — послабити моральні і матеріальні сили супротивника або конкурента та зміцнити власні [6, с. 136]. Горбань Ю. А. виділяє такі основні методи інформаційної агресії проти України: (1) дезінформування та маніпулювання; (2) пропаганда; (3) диверсифікація громадської думки; (4) психологічний та психотропний тиск; (5) поширення чуток [6, с. 138]. Тому надзвичайно актуальними стають науково-практичні дослідження щодо розробки нових тактик, стратегій, доктрин державного управління в царині захисту інформаційного простору держави. [6, с. 140]. Інформаційна діяльність спрямована на задоволення інформаційних потреб осіб, реалізується через інформаційні процеси, які охоплюють будь-які дії з інформацією, результатом яких є інформаційні продукти і ресурси, а також формування інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури, засобів зв'язку та інформаційної безпеки. Політика безпеки інформаційно-телекомунікаційних технологій включає правила, директиви та практику, що визначають засоби управління, захисту та розподілення активів, у тому числі критичної інформації, в інформаційних мережах [4, с. 37].

Інформаційна діяльність органів влади — це специфічна професійна діяльність службовців державних органів влади, спрямована на забезпечення власної функціональної діяльності, інформаційну взаємодію з іншими органами влади, об'єднаннями громадян, юридичними та фізичними особами та організацію доступу до публічної інформації [7, с.81]. Для повноти характеристики доцільно додати до цього визначення також і охорону та захист інформації. При цьому, в сучасних умовах, варто охороняти й захищати на

рівні держави не тільки інформацію з обмеженим доступом, а і масову інформацію, яка впливає на світогляд українців (зокрема щодо таких вимог до неї як достатність для об'єктивної істини та правдивість).

В нормативних актах України закріплено поняття «офіційна інформація органів державної влади та органів місцевого самоврядування» [8]. Це офіційна документована інформація, створена в процесі діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, яка доводиться до відома населення в порядку, встановленому Конституцією України [9], законами України «Про інформацію» [5] та «Про доступ до публічної інформації» [10], Законом [8]. При здійсненні інформаційної діяльності учасники публічно-правових інформаційних відносин несуть відповідальність за порушення встановлених законодавством України правових режимів інформації, правил застосування інформаційно-комунікаційних технологій в діяльності органів публічної адміністрації, процедур захисту інформації з обмеженим доступом. Зокрема, адміністративні інформаційні правопорушення вчиняються через невиконання або неналежне виконання посадовими особами покладених на них обов'язків, у тому числі делегованих повноважень, що виключає можливість вчинення таких деліктів особами, які не мають спеціального статусу. Також, посадові особи як спеціальні суб'єкти адміністративних інформаційних правопорушень, визнаються такими, що вчинили правопорушення, якщо не доведуть правомірність власних рішень, дій чи бездіяльності. Посадові особи органів публічної адміністрації можуть визнаватися суб'єктами адміністративних інформаційних правопорушень не лише за рішення, дії, вчинені на виконання посадових та службових обов'язків, а й за участь у прийнятті колегіальних рішень від імені органів публічної адміністрації [11, с. 137].

При розгляді мети інформаційної діяльності публічних службовців щодо забезпечення інформаційної безпеки, яка є складовою національної безпеки, остання визначається як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [12]. Даний Закон «Про національну безпеку України», у статті 31, містить положення щодо стратегії кібербезпеки України. Кібербезпека є частиною інформаційної безпеки. Інформаційна безпека стосується інформації в цілому, а кібербезпека – інформації в ІТ системах. Зазначено, що ця стратегія є документом довгострокового планування, в якому визначаються пріоритети національних інтересів України у сфері кібербезпеки, наявні та потенційно можливі кіберзагрози життєво важливим інтересам людини і громадянина, суспільства та держави в кіберпросторі, пріоритетні напрями, концептуальні підходи до формування та реалізації державної політики щодо безпечного функціонування кіберпростору, його використання в інтересах особи, суспільства і держави,

підвищення ефективності основних суб'єктів забезпечення кібербезпеки, насамперед суб'єктів сектору безпеки і оборони, щодо виконання завдань у кіберпросторі, а також потреби бюджетного фінансування, достатні для досягнення визначених цілей і виконання передбачених завдань, та основні напрями використання фінансових ресурсів. Організація підготовки Стратегії кібербезпеки України здійснюється за дорученням Президента України Національним координаційним центром кібербезпеки після затвердження Стратегії національної безпеки України. Стратегія кібербезпеки України схвалюється рішенням Ради національної безпеки і оборони України та затверджується указом Президента України, є основою для підготовки державних програм та нормативно-правових актів, що стосуються забезпечення кібербезпеки України. Реалізація цієї стратегії здійснюється на основі національного оборонного, безпекового, економічного, інтелектуального потенціалу з використанням механізмів державно-приватного партнерства, а також із залученням міжнародної консультативної, фінансової, матеріально-технічної допомоги [12]. Стратегія кібербезпеки України – документ довгострокового планування, що визначає загрози кібербезпеці України, пріоритети та напрями забезпечення кібербезпеки України з метою створення умов для безпечного функціонування кіберпростору, його використання в інтересах особи, суспільства і держави (ст. 1 Закону «Про національну безпеку»). Про необхідність розробки стратегії інформаційної/кібербезпеки науковці говорили протягом тривалого часу. Тому передбачення таких положень у законодавстві є позитивним кроком. Варто якнайскоріше її розробити та почати впроваджувати.

Загрози національній безпеці України нормативно визначено як явища, тенденції і чинники, що унеможливають чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України. А національні інтереси України – це життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян [12]. До сектору безпеки і оборони включено систему органів державної влади, Збройних сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних та розвідувальних органів, державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, сил цивільного захисту, оборонно-промислового комплексу України, діяльність яких перебуває під демократичним цивільним контролем і відповідно до Конституції [9] та законів України за функціональним призначенням спрямована на захист національних інтересів України від загроз, а також громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть

участь у забезпеченні національної безпеки України [12]. Серед спеціалізованих суб'єктів варто виділити Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України, яка є державним органом, призначеним для забезпечення функціонування і розвитку державної системи урядового зв'язку, національної системи конфіденційного зв'язку, формування та реалізації державної політики у сферах кіберзахисту критичної інформаційної інфраструктури, державних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом, криптографічного та технічного захисту інформації, телекомунікацій, користування радіочастотним ресурсом України, поштового зв'язку спеціального призначення, урядового фельд'єгерського зв'язку, а також інших завдань відповідно до закону (стаття 22 Закону «Про національну безпеку»).

Варто погодитись з твердженням, що розвиток технологій, зокрема телекомунікаційних систем та електроніки, привів до надзвичайно швидкого зростання комунікаційних можливостей. Особливим полем для маневру є розвиток інформаційних технологій, що дає змогу придбати інформацію віддалено, без фізичної присутності в місці зберігання. Це є викликом не тільки для підприємств, які дбають про свої власні інтереси, але й для держави, яка повинна побудувати ефективну правову систему для захисту від шпигунських дій [13, с.293].

У межах повноважень, наданих відповідно до законодавства України, сектор безпеки і оборони підлягає демократичному цивільному контролю. Система демократичного цивільного контролю складається з контролю, що здійснюється Президентом України; контролю, що здійснюється Верховною Радою України; контролю, що здійснюється Радою національної безпеки і оборони України; контролю, що здійснюється Кабінетом Міністрів України, органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування; судового контролю; громадського контролю [12]. Він здійснюється за принципами верховенства права, законності, підзвітності, прозорості, ефективності та результативності.

Предметом демократичного цивільного контролю є: (1) дотримання вимог Конституції і законів України у діяльності органів сектору безпеки і оборони, недопущення їх використання для узурпації влади, порушення прав і свобод людини і громадянина; (2) зміст і стан реалізації стратегій, доктрин, концепцій, державних програм та планів у сферах національної безпеки і оборони; (3) стан правопорядку в органах сектору безпеки і оборони, їх укомплектованість, оснащеність сучасним озброєнням, військовою і спеціальною технікою, забезпеченість необхідними запасами матеріальних засобів та готовність до виконання завдань за призначенням у мирний час та в особливий період; (4) ефективність використання ресурсів, зокрема бюджетних коштів, органами сектору безпеки і оборони [12].

Органи місцевого самоврядування та інші органи публічної влади здійснюють свої функції із забезпечення національної безпеки у взаємодії з органами, які входять до складу сектору безпеки і оборони.

Отже, в правових актах України визначено напрямки державної політики, публічних посадовців, основні методи забезпечення національної безпеки та територіальної цілісності країни, зокрема при здійсненні інформаційної діяльності. Державна політика з національної безпеки спрямовується на забезпечення державної, економічної, інформаційної, воєнної, зовнішньополітичної, екологічної безпеки, кібербезпеки України тощо.

Для забезпечення територіальної цілісності та національної безпеки як основ соборності України в інформаційній діяльності публічних службовців важливо втілити в життя положення чинного законодавства (реалізувати юридичні норми) з високою результативністю. Досягнення цього є можливим тільки за умов подальшого вдосконалення методів та форм публічного адміністрування суб'єктів владних повноважень, їх високої правової культури та професійної компетентності, подальшого розвитку електронного урядування в нашій країні.

Література:

1. В. Ф. Верстюк. Соборність — наріжний камінь української національної ідеї. 2009. URL: <http://history.org.ua/LiberUA/Book/sobornist/3.pdf> (дата звернення: 11.04.2019).
2. Танчинець М. М. Поняття, зміст та види інформаційної діяльності органів публічної влади України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія право. Випуск 39. Том 2. 2016. С. 31—35. URL: http://www.visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.39/part_2/8.pdf (дата звернення: 11.04.2019).
3. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення: 11.04.2019).
4. Синеокий О. В. Інформаційне право України та електронне право високих технологій: електронний курс лекцій українською мовою. Запоріжжя : ЗНУ, 2010. 215 ел. с <http://www.kul-lib.narod.ru/bibl.files/ILaw/10sovipu.pdf> (дата звернення: 11.04.2019).
5. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення: 11.04.2019).
6. Горбань Ю. О. Інформаційна війна проти України та засоби її ведення. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. № 1. 2015. С. 136—141. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=

UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vpadu_2015_1_21.pdf (дата звернення: 11.04.2019).

7. Дорогих С. О. Сутність та визначення понять «інформаційна діяльність» та «інформаційна діяльність органів влади». *Інформація і право*. № 3(9). 2013. С. 74–82.

8. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації: Закон України від 23.09.97 р. № 539/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/539/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 11.04.2019).

9. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 11.04.2019).

10. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17> (дата звернення: 11.04.2019).

11. Заярний О. Посадова особа органу публічної адміністрації як суб'єкт адміністративного інформаційного правопорушення: сучасне розуміння та проблеми удосконалення законодавчих підходів. Публічна служба і адміністративне судочинство: здобутки і виклики: Збірник матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 5–6 липня 2018 року). К.: ВД «Дакор», 2018. С. 134–138.

12. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (дата звернення: 11.04.2019).

13. Муравська (Якубівська) Ю.Є. Інформаційна безпека суспільства: концептуальний аналіз. Економіка та управління національним господарством № 9. 2017. С. 289–294. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/9_ukr/50.pdf (дата звернення: 11.04.2019).

The author analyzes the legal basics of ensuring the national security and territorial integrity of Ukraine. The study reveals the principles of state security policy. The article deals with the implementation of the idea of the unity of Ukraine through the provision of national security in information activities (in particular regarding the receipt, use, dissemination, transformation, refutation and protection of information, its sufficiency and truthfulness).

Separate analysis of the threats to national security and the issue of informing about the activities of public figures, individual methods of information war.

Key words: *information, information society, information activity, national security, information security, protection of information, information war.*

**ІДЕОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛІЗМУ
НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗБУДОВИ
УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ**

**МАТЕРІАЛИ ІХ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ**

**СОБОРНІСТЬ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА СКЛАДОВА
ІДЕОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛІЗМУ**

**Івано-Франківськ
16–17 КВІТНЯ 2021 р.**

*Верстка Стефанії Шеремети
Коректор Лідія Левицька*

Підписано до друку 30.03.2021 р. Формат 64x45/16.
Папір офсетний.
Гарнітура «Literaturnaya». Умовн. друк. арк. 15,1.
Зам. № 10. Наклад 100 прим.

Видавництво «Лілея-НВ»
А/С 250,
м. Івано-Франківськ, 76018
e-mail: lileyanv@gmail.com
Свідоцтво ІФ № 8 від 28.12.2000 р.